

JEDWABNY (118) *ai*

jedwabny (96), **jadwabny** (22); jedwabny *ZapWar* (2), *BierEz*, *Murm* (2), *Mymer*¹ (2), *BartBydg* (2), *FalZioł* (6), *BielŻyw*, *LibMal* (3), *KrowObr* (2), *Leop* (4), *Mącz* (9), *SienLek* (2), *GórnDworz*, *HistRzym*, *RejZwierc* (2), *BielSpr*, *KochMon*, *StryjWjaz* (2), *ModrzBaz*, *KochPs*, *StryjKron*, *SkarŻyw* (2), *KochFr*, *ReszList*, *BielSjem*, *PudłFr* (3), *WujNT*, *SarnStat*, *VotSzl*, *KlonFlis* (3), *Calep* (8), *GosłCast*, *SkarKaz*, *ZbylPrzyg*, *SzarczRyt*; jedwabny : jadwabny *GliczKsiąż* (4 : 2), *WyprKr* (3 : 19), *BielKron* (16 : 1).

e jasne; -ã- (63), -a- (11); -ã- *BierEz*, *Murm* (2), *GliczKsiąż* (6), *SienLek* (2), *GórnDworz*, *HistRzym*, *RejZwierc* (2), *BielSpr*, *StryjWjaz* (2); *ModrzBaz*, *KochPs*, *StryjKron*, *SkarŻyw* (2), *KochFr*, *ReszList*, *BielSjem*, *PudłFr* (3), *Calep* (3), *SarnStat*, *VotSzl*, *GosłCast*, *SkarKazSej*, *KlonFlis* (2), *KlonWor*, *ZbylPrzyg*, *SzarczRyt*; -a- *WujNT*; -ã- : -a- *KrowObr* (1 : 1), *Leop* (1 : 3), *BielKron* (13 : 4), *Mącz* (7 : 2); *jad-*.

sg m N jedwábny (18). $\diamond$ *G jedwáb(n)e*go (1). $\diamond$ *A jedwábny* (3). $\diamond$ *I jedwábny*m (3) *GliczKsiąż*, *KochMon*, *SzarczRyt*, *jedwáb(n)e*m (3) *FalZioł*, *WyprKr* (2). $\diamond$ *L jedwábny*m (2). $\diamond$ *fN jedwábna* (11). $\diamond$ *G jedwáb(n)e*j (5). $\diamond$ *A jedwábna* (3). $\diamond$ *I jedwábna* (4). $\diamond$ *L jedwáb(n)e*j (2). $\diamond$ *n G jedwáb(n)e*go (2). $\diamond$ *A jedwáb(n)e* (1). $\diamond$ *I jedwábny*m (2). $\diamond$ *L jedwábny*m (2). $\diamond$ *pl N m pers jedwábni* (1). *subst jedwábne* (13); -é (4), -(e) (9). $\diamond$ *G jedwábnych* (13). $\diamond$ *A subst jedwábne* (22); -é (1), -(e) (21). $\diamond$ *I m jedwáb(n)e*mi (2). *f jedwáb(n)e*mi (3). *n jedwábny*mi (1). $\diamond$ *L jedwábnych* (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Przymiotnik od „jedwab”*; *zrobiony z jedwabnej przędzy lub tkaniny*; *sericus Mącz*, *Calep*, *Cn*; *bombycinus*, *holosericus Mącz*, *Cn* (110) : *Iakom ya nyezadal Malgorzaczce ctherech ran [...] y rapka nyezdrapal yedwabnego ZapWar 1517 nr 2202; BartBydg 23; FalZioł III 29a, III 13b, V 26; Item sznur yedwabny czarny fhanky panyey fwoyey vkradla LibMal 1546/116v, 1545/107, 1553/176; Leop Ex 26/10, 36/8, 36/11, Esth 8/15; WyprKr 90v, 95, 97v, 98, 98v (21); Chorągwi okazałych w woyle nie nofzą/ tylko ná drzewcäch znáki iedwabne rozmáithych fárób BielKron 259v, 248, 264, 267v, 268v, 278v (9); Capillare, Syateczká yedwabná którą na głowie niektórzy ludzie náfzayą. Alias vitta dicitur. Mącz 34c, 26a, 157b, 386c [2 r.]; kazał wiele poftáwów iedwabnych przynieść/ á teyże nocy kázał imi wftytko miáfto y vlice rospóftreć [!]. HistRzym 8; twój cie woła Paris nazyczliwszy, W marmurowej łóznicy pod pięknym namiotem Jedwabnym KochMon 33; Swiećily w gmáchach fciány nádobnie przybráne/ Y iedwabne fzpálery złotem háftowane. StryjWjaz B2, Cv; BielSjem 24; Tego to męká wftytká/ iż chce być widziány/ A miło mu pogládac ná iedwabné ściány. PudłFr 56, 16, 47; Calep 208b, 972a; A to wwinienie w czyfte prześcierádło znaczyć może [...] iż ciáło Páńskie przy naświétfzey ofierze nie ma być we złotogłowy/ áni w iedwabne chuftki vwijáne/ ále w czyfte płotno. WujNT 122; SarnStat 951; GosłCast 4; SzarczRyt D4v; VotSzl D2v; nie tylko fuknią/ obuwie/ czápkę/ pás y pierścien: ále teź nawet fzarlát/ iedwabne rzeczy y płotno bárzo cienkie drelichowe fám tká. KlonFlis A2.*

W porównaniach (3): *Thowary ich ktore nam nošili/ len fubtylny Kotoná s ktorego fzáty fobie džíáláią iáko Iedwábne. BielKron 451v, 453; KochFr 104.*

W przeciwstawieniu: »jedwabne [co] ... twardość [czego]« (1): miękkie á iedwabne y drogie pościeli/ niech fię wtwárdość włóšienic obroca. *SkarŻyw* 140.

W charakterystycznych połączeniach: jedwabny (-a, -e) *bram, chustka* (2), *kamcha, lec, lektyka, mieszek, namiot, nić* (2), *opona, pętllica* (2), *plaszcz, postawiec* (2), *pościel* (3), *proporczyk, rąbek* (2), *rzecz* (8), *siateczka, stroka* (4), *sukno, sznur(ek)* (16), *sznurkowanie, szpaler* (2), *sztuka, ściana* (2), *znak*.

Wyrażenia: »jedwabna szata, odzienie, barwa, suknia« = *vestis serica Murm, Mymer*¹, *Cn; bombycina Mącz, Calep, Cn; holoserica Calep; bombyx Cn* [szyk 16 : 12] (21 : 4 : 2 : 1): *ZapWar* 1522 nr 2268; *Murm* 152; *Mymer*¹ [31²]v; *Wezmi wodki* [...] Na ípędzenie zmaz z wízelkíey ízaty iedwabney. *FalZioł* II 20a, II 20a, V 117v; *BielŻyw* 29; *vbyory á yádwabne odzyeny* [...] bárzo pfuyá y otuchę ná złe czynyá *GliczKsiąż* E7v, E7v [2 r.], E8v; *KrowObr* 241v; *BielKron* 86v, 260v, 276v [2 r.], 439v, 459v; *Mącz* 26a, 386c [2 r.]; *BielSpr* 58; *Wielkich Pánow íynowie* [...] *pirwey poznawáią* iedwabne ízaty [*byssinas vestes prius cognoscunt*] niź poczną mowíc *ModrzBaz* 12; *StryjKron* 125; *Calep* 135a, 486a, 972a; *SkarKazSej* 704b; *KlonFlis* A2; *Pátrz ábyś fię w iedwabną ízátę nie ítroiła. ZbylPrzyg* B3.

»tkacz jedwabny« (1): *Sericarius textor, Qui vestes sericas textit* – *Tkacz ie dwabni. Calep* 972a.

Szereg: »jedwabny i złotogłowy« [szyk 1 : 1] (2): *WyprKr* 103v; *Dał íey potym dáry złote/ írzebrzne/ zavńnice/ y ízaty iedwabne y Złotogłowe StryjKron* 125.

W przen (1) : *tym tyło naboźniey[za być chce]f/ ífz wpođtych ízácíech* [...] *chodzí]f? íerce to/ co ták płácze/ w iedwabnym odzieniu mię]fzka. SkarŻyw* 196.

Przen (10) :

a) *Delikatny, elegancki* (3) : *Złoto/ y drogié kámíeníe W má]ley íá v śmíerći ceníe: íedno to v niéy/ gburowíe/ Y iedwabni Tyránnowie. KochPs* 124.

Wyrażenie: peryfr. »umotany jedwabnym Wenusem« = *owładnięty uczuciem miłości* (1): *Abowim cí ínadz íe]fi* [...] *ledá nyewyá]ftá íye opęta/* [...] *zoffálony á vmotány iedwabnym Wenufem/ ledá yáká [za żonę] porwie: íynom á dzyecyom íwoim* [...] *takye pyátno przypali/ ktorego nigdy/* [...] *wygládzić nye bę]dzye mogł. GliczKsiąż* Bv.

Szereg: »jedwabny a subtelny« (1): *Bo pan Bog tám nye rozumye tych rzemyo]fi yedwabnych á íubtelnych/ ktore íie zá rofkó]fá wzyęli. Ale rozumye oráctwo GliczKsiąż* Hv.

b) *Obludny, zwodniczy, przewrotny; niepotrzebny* (7) :

Przysłowie: *Słowá w íęzyku iedwabne/ Ale w pierśiach íerce zdrá]dne. BierEz* H4v.

Wyrażenia: »jedwabna postawa« (1): *Táka tedy gładkość niechay bę]dzie v mego Dworzániná/ ktoraby nic niewie]fciego w íobie nie miałá/ bo y owá iedwabna po]ftává/ íłowá pie]fzczone/ zem]dlona mowá/* [...] *niewíem komu by íie ná íwycy]e podobác mogłá GórnDworz* E.

»jedwabne słow(k)a, rozmowki« = *verba byssina a. simulata Cn* [szyk 4 : 2] (5 : 1): *BierEz* H4v; *KrowObr* B3v; *W]fzytko krotkíemi íłowoy co trzebá ro]fpráwíá/* [...] *Nie pátrzá tám po]ftawek ni iedwabnych íłowek RejZwíerc* 251v, 251v; *Abowíem tákowí nie Chry]stu]fowí* [...] *í]użá/ ále íwemu brzuchowí/ y prze iedwabne rozmowki y błogó]f]áwíenía/ zwodz]á íercá niewínnych ReszList* 178; *KlonWor* **3.

Szereg: »jedwabny i pozłocisty« (1): Aż nie często łączyamy onych iedwabnych y pozłocistyich łąw: Moy drogi: moy złoty: moie ferce *KlonWor* **3.

2. Zestawienie w funkcji nazwy zoologicznej: »jedwabny robak« = *Bombyx mori* L. (Rost); *jedwabnik morwowy*, motyl z rodziny prządkowatych *Bombycidae* (oprzęd gąsienicy tego motyla służy do wyrobu przędzy jedwabnej); *bombyx Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Calep*, *Cn*; *vermiculus sericum nens Mącz*; *necydalus Calep* (8) : *Murm* 97; *Bombex*. *Seydenwurm*. Iedwabny robak *Mymer*¹ 27v; *BartBydg* 20; *Serseris* [!], *vermiculus sericum nens*, *Yedwabny robak*. *Mącz* 386c; *SienLek* 254, *Xxx2*; *Calep* 135a, 693a.

Synonimy: 2. *jedwabiec*, *jedwabnica*.

Cf **CAŁOJEDWABNY**

HJ